

Áššemeannudanáigi boazodoalloossodagas Stáhtahálddašeaddjis Romssas ja Finnmarkkus

24.1.2025 (2024/4690)

Siviilaáittardeaddji lea ieš mearridan iskat áššemeannudanáiggi boazodoalloossodagas Stáhtahálddašeaddjis Romssas ja Finnmarkkus. Boazodoalloossodagas leat mánga jagi leamašan stuora restánssat ja guhkes áššemeannudanáigi mánnga áššesorttain. Muhtin mánát leat vuordán gitta vihtta jagi oažžut dohkkehuvvot iežas boazomearkka. Mánnga váidaga boazomearkkaid hilgumiidda, leat leamašan meannutkeahtá 2018 rájis, ja boarráseamos meannutkeahtá ohcamuš lea badjel guhtta jagi boaris. Diet guhkes áššemeannudanáigi boazomearkkaid ohcamušaide ja áššit doarjagiidda leat stuora noađđin boazodolliide, mánáide ja bearrašiidda geaidda dat guoská.

Siviilaáittardeaddji lea boahtán dan oaivilii ahte gáibádus áššemeannudanáigái mánnga áššis lea čielgasit rihkkojuvvon, geahča hálddašanlága § 11 a. Diet guhkes áššemeannudanáigi boazodoalloossodagas dagaha duođalaš vuorjašumi. Áššit gusket dehálaš oasi boazodolliid kulturdoaimmaheamis, ja diet guhkes áššemeannudanáigi lea ekonomalaš noađđin oasálaččaide. Stáhtahálddašeaddji diedut ahte vaikko leat bidjan doibmii ja plánen doaimmaid, eai nákke dattege meannudit áššiid govttolaš áiggis, jus eai oaččo eanet resurssaid, lea earenoamáš vuorjašuhti.

Áittardeaddjis leat mearkkašumi boazodoallohálldahusa vuoruhemiide ja bivdá hálldahusa sihkkarastit ahte rutiinnat sáddet gaskaboddosaš vástádusa ja maŋŋonandieduid doalahuvvojit boahte áiggis.

Siviilaáittardeaddji lea cuiggodan ahte lea ballamis ahte otnáš dilli rihkku stáhta geatnegasvuodaid Vuoddolága § 108 mielde, mii geatnegahtá stáhta eiseválddiid heivehit dilálašvuodaid vai sámi álbmot sáhtá sihkkarastit ja ovdánahttit iežas kultuvrra. Áittardeaddji áigu dan geažil fuomášahttit Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta cealkámuššii ja bivdit departemeantta čuovvolit dili.

Áittardeaddji bivdá Stáhtahálddašeaddjis odđa čilgehusa ovdal miessemánu 15. beaivvi 2025.

Publisert: 31.1.2025

(ášši 2024/4690)

Ášši duogáš

Siviilaáittardeaddji lea ieš mearridan iskat áššemeannudanáiggi boazodoalloossodagas Stáhtahálddašeaddjis Romssas ja Finnmarkkus, geahča, siviilaáittardeaddjilága § 15. Ášši duogáš lea diehtu mii lea boahtán ovdan sierra váiddaáššiin ja iskkademiin, ja vel dieđuin maiddái Sámediggepresideanta Silje Karine Muotka kronihkas «Villet sendrektighet fra staten?» («Dáhtton njoahci stáhta bealis?»), almmuhuvvon borgemánu 29. beaivvi 2024 Ságat – Samisk avis AS:as ja eará mediain. Iskkadeapmi guoskkai earenoamážit Stáhtahálddašeaddji áššemeannudanáigái go guoská meannudit boazomearkkaid ohcamiid ja áššiide doarjjaohcamiid ektui.

Buot bohccot sámi boazoguodohanguovlluin galget merkejuvvot mearkkain mii lea dohkkehuvvon mearkalávdegottis regionála boazoguodohanguovllus, geahča boazodoallolága §§ 33 ja 38. Stáhtahálddašeaddji Romssas ja Finnmarkkus lea čállingoddin golmma regionála mearkalávdegottiide mat meannudit boazomearkaohcamiid. Diet mielddisbuktá ahte

Stáhtahálddašeaddji váldá vuostá ja ráhkkanan áššemeannudeami boazomearkaohcamiid ja eará boazomearka áššiide meannudeapmái mearkalávegeattiin. Stáhtahálddašeaddji maiddá ráhkkanan áššemeannudeami váidagiidda vuolit ásaheami mearkalávegeattiin, ovdal go dat sáddejuvvojit našuvnnalaš mearkaáššiid váidinlavdegoddái.

Mánnga mediaartihkkaliin lea Stáhtahálddašeaddji almmuhan ahte boazodoalloossodagas ledje sullii 280 boazomearkaášši mat eai lean meannuduvvon, dan geažil go Stáhtahálddašeaddji lei vuoruhán eará áššiid ovdalii mearkaohcamiid. NRK Sápmi ođassáddagis (Ođdasat) borgemánu 8. beaivvi 2024 bodii ovdan ahte muhtin eadni lei ohcan boazomearka bárdnásis 2019, ja ahte ášši ii lean vel gárvvisin meannuduvvon. Ođassáddagis mitalii doaibmi boazodoalldirektevra ahte boazodoalloossodagas leat leamašan hástalusat resursadiliin, mii lei dagahan dárbbaslažžan vuoruhit eará áššiid ovdalii boazomearkaáššiid. Viidáset čujuhuvvui guohtunkriisii mii lei 2024, maid Stáhtahálddašeaddji mitalii lei váldán olles ossodaga kapasitehta.

Siviilaáittardeaddji lea 2022 meannudan golbma váidaga muhtin eatnis go lea nu guhkes áššemeannudanáigi ja váilevaš vástáduš Stáhtahálddašeaddjis meannudettiin boazomearkaáššiid su golmma mánnái. Áttardeaddji áššemeannudeaddji de gulai telefodnaságastallamis ahte Stáhtahálddašeaddji lea nammadan siskkáldas restánsaprojeavtta vai oanidit áššemeannudanáiggi mearkaáššiin.

Áttardeaddji lei iežas váiddaáššiid bokte oahpásmuvvan ahte Stáhtahálddašeaddjis lei guhkes áššemeannudan áigi doarjjaáššiin. Stáhtahálddašeaddji dahká mearrádusaid doarjjaáššiin siidaosiide geassemánu 20. beaivvi 2019 nr. 865 láhkaásahusa milde siidaosiide ja boazoserviide (doarjjalahkaásahus). Ohcan sáddejuvvo jahkasaččat ovdal miessemánu 31. beaivvi, geahča doarjjalahkaásahusa § 6. Stáhtahálddašeaddji mearrádusa sáhtá guoddalit Eanadoalldirektoráhtii, geahča doarjjalahkaásahusa § 18 vuosttaš lađđasa.

2024 meannudii áttardeaddji guokte váidaga guhkes áššemeannudanáiggi geažil go guoská áššiide doarjagiid birra. Okta áššiin guoskkai Stáhtahálddašeaddji váilevaš meannudeapmi mearrádusaide guđa áššis 2021 vuolidit doarjagiid oasseváldiide muhtin siiddas. Mearrádusat guoddaluvvojede dakka mannil ja eai ge lean vel sáddejuvvon viidáset Eanadoalldirektoráhtii váiddameannudeapmái. Eanadoalldirektoráhtta mitalii telefodnaságastallamis áttardeaddji áššemeannudeaddjái ahte sii oppalaš vuodul leat hoahpuhan Stáhtahálddašeaddji go meannudit doarjjaáššiid, go sii dihte ahte Stáhtahálddašeaddjis lei guhkes áššemeannudanáigi.

Áttardeaddji lea maid eará váiddaáššiid bokte bohtán diehtit ahte boazodoalloossodagas mánnga jagi ledje leamašan stuora restánssat ja hástalusat resursadiliin, earret eará go čujuhuvvui guohtunkriissaide. Muhtin áššis 2024 guhkes áššemeannudanáiggi ja váilevaš vástáduš Stáhtahálddašeaddjis go meannuda ohcama eará láhkái geavahit/geavahanrievdadeami guođohanbártas astoáiggebartan, geahččalii áttardeaddji áššemeannudeaddji mánnga beaivvi olahit telefovnnalaš oktavuoda boazodoalloossodaga áššemeannudeddjiin, muhto ii lihkestuvvan.

Go orru ahte dilli boazodoalloossodagas ii leat buorránan mánnga jahkái, vaikko leat siskkáldas restánsaprojeavttat, de gávnnašii Siviilaáittardeaddji ággan ieš mearridit iskat Stáhtahálddašeaddji áššemeannudanáiggi boazodoalloáššiin.

Min iskammat

[Iskkusreivves skábmamánu 16. beaivvi 2024](#) mis, de bivddiimet Stáhtahálddašeaddji vástidit muhtin gažaldagaid. Mii álggaheimmet iskanreivve go čujuheimmet dasa mii lea namuhuvvon «Ášši duogáš» olis. Stáhtahálddašeaddji vástidii iskama reivve bokte golggothmánu 14. beaivvi 2024.

Stáhtahálddašeaddji vástidii ahte boazodoalloossodagas guhkit áiggi lea leamašan guhkes áššemeannudanáigi, ja ahte eai leat nákcen oanidit áššemeannudanáiggi iežaset mihttomeriid mielde. Almmuhuvvui earret eará ahte Stáhtahálddašeaddjis ledje 254 boazomearka ohcamat, ja ahte boarráseamos ášši mii ii lean loahpahuvvon, lei 2014 rájes. Viidáset almmuhii Stáhtahálddašeaddji ahte mánga váidaga boazomearka ohcamiid hilgumiidda leat leamašan meannutkeahttá 2018 rájes. Boarráseamos doarjjaohcan lea 2018 rájes, ja boarráseamos váiddaášši guoská doarjagii 2020/2021 doaibmajahká.

Stáhtahálddašeaddji almmuhii mánga siva dan guhkes áššemeannudanáigái ja restánssaide. Čujuhuvvui hástaleaddji resursadillái, nu go ahte váilot juristtat ossodagas meannudit vásttis áššiid ja ahte Stáhtahálddašeaddjis lea menddo unnán ruhtaduvvon go buohtastahtta daid doaimmaid maid Stáhtahálddašeaddji galgá doaimmahit. Lassin vel čujuhuvvui guohtunkriissaide daid manemus jagiid, 2022 bággolohkama giedahallamii ja personála diliide. Covid-19-pandemii ja olis mearriduvvui ahte eai galgga dollot digitála čoahkkimat, mii váikkuhii guhkes meannudanáigái ja stuorát restánssaide mearkaáššiin.

Vástádusas deike čujuhuvvui mángga doaimmade unnidit áššemeannudanáiggi ja restánssaid. Stáhtahálddašeaddji lea earret eará bidjan doibmii siskkáldas mearkarestánsaprojeavtta, mas lea ovdánanplána goas ášši galget ovddiduvvot mearkalávdegottiide. Lávdegottiid čoahkkimat dollojit dábálaččat guovtte gearde jagis, muhto leat dál lasihuvvo njealje geardá jahkásaččat restánsadili geažil. Lassin lea maid práksisa digitála čoahkkimiid ektui mearkalávdegottiin rievdaduvvon, nu ahte digitála čoahkkimat dollojit dárbbu mielde. Mitaluvvui maid ahte juristat lohku geat barget boazodoalloáššiiguin, lea lassánan. Viidáset lea ossodaga organiseren rievdaduvvon, vai áššemeannudeaddjit eanet sáhttet spesialiseret.

Stáhtahálddašeaddji vuordá ahte doaimmat dagahit ahte áššemeannudankapasitehta buorrána ja ahte áššemeannudanáigi oatnu, muhto ii doarvái ahte buot barggut boazodoallosuorggis čovdovuvvojit govttolaš áidemeriid siskkobealde.

Siviilaáittardeaddji oaidnu áššis

1. Áššemeannudanáigi ja restánssat boazodoalloossodagas

1.1 Rievttalaš vuolggasajit

Gáibádus hálldahusa áššemeannudanáigái čuovvu hálldasánlága § 11 vuosttaš laddasa gos čuožžu ahte ášši galgá ráhkkanahit ja mearridit ášši «almá dárbbasmeahtun áigegollama haga».

Mearrádus bidjá gáibádusaid sihke áššemeannudanáigái ja mat leat dohkálaš ákkat ahte áššemeannudeapmi orustahttojuvvo muhtin áigái. Sierramearkkašumiin Ot.prp.nr 75 (1993-1994) čuokkis 9.1 čuožžu ahte eaktun «almá dárbbasmeahtun áigegollama haga» lea čielgasit muttolaš, ja ahte mearkkašupmi sáhtta rievddadit áššis áššái. Mii dan ovttaskas dilis sáhtta leat dohkálaš áššemeannudanáigi, ferte rievddadit áššesorttain ja láhkamearrádusain mii gusto dasa, dan konkrehta ášši sortii ja viidodahkii, ja resurssaiguin mat leat gávdnamis.

Sivva áigegeavaheapmái lea guoskevaš, dađi mielde man moalkái ášši lea.

Áššemeannudannjuolggadusat muđui hálddašanlágas, earret eará gáibádusat dohkálaš diedut áššis hálddašanlága § 17 vuosttaš lađas, sáhtta vuodustit guhkit meannudanáiggi váttis ja prinsihpalaš áššiin.

Guhkes vuordináigi (mas ášši lea meannutkeahtta dahje eai leat dahkkon áššemeannundoaimmat) gal álkibut anilduvvojit áigi «dárbbasmeahtun orusteapmin», mii mielddisbuktá ahte áššemeannudanáigi rihkku hálddašanlága § 11 a.

Resursaváilevašvuohta hálddašanorgánas sáhtta dagahit guhkes áššemeannudanáiggi. Dat ii leat daddjon ahte dat lea láhkarihkun. Earenoamážit gusto dat jus áššehivvodat sáhtta boahit das ahte leat vuordekeahtes dahje earenoamáš dáhpusat, ovdamearkan báhtareadjikriisa 2015 ja koronapandemii, geahča áittardeaddji cealkámušaid geassemánu 4. beaivvi 2020 (SOM-2020-326) ja suoidnemánu 2. beaivvi 2021 (SOM-2020-434). Man guhki áššemeannudanáigi sáhtta leat nu ahte ii rihko hálddašanlága, maiddái sáhtta rievddadit áššesuorggis ja masa mearrádus gusto. Áššemeannudanáigi mii lea eanet go dábálaš áigegeavaheapmi, go leat váilevaš resurssat, gal beroškeahtta gáibida čuovvoleami ja árvoštallama doaimmaid ektui, sihke hálddašanorgánas alddis ja vejolaččat bajitdási orgánain. Diekkár aktiiva čuovvoleami haga, de áššemeannudanáigi gal álkibut anilduvvo «dárbbasmeahtun orusteapmin». Mearkkašupmi resursaváilevašvuhtii sivvan guhkes áššemeannudanáigái lea lagabut namuhuvvon áittardeaddji cealkámušain golggotmánu 25. beaivvi 2022 (SOM-2022-4415) ja cuoŋománu 11. beaivvi 2024 (SOM-2023-5804) mas leat viidáset čujuhusat.

Go árvoštallá makkár áššemeannudanáiggit leat dohkálaččat § 11 a mielde, ja man duodalaš vejolaš rihkkumat leat, de lea guovddážiis dat man duodalaš ášši mearkkašupmi lea sutnje geasa ášši guoská ja ákkat dan guhkes áššemeannudanáigái.

1.2 Konsekveanssat beliide go lea guhkes áššemeannudanáigi

1.2.1 Boazomearkaáššit

Vuodđolága § 108 cealká ahte «påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv» («gullá stáhta eiseválddiide divvut dilálašvuodaid vai sámeálbmot, álgoálbmogiin, sáhtta sihkkarastit ja ovdánahttit iežas giela, iežas kultuvrra ja iežas servodateallima»). [1] Mearrádus mearrida ahte stáhta rievttalaš geatnegasvuodaid sámiid ektui ja lea sierralaš mearkkašupmi lágaid dulkomis lágain geahča Dokument 16 (2011–2012) siidu 215, HR-2018-872-A gurgalusa 39 ja HR-2018-456-P gurgalusa 91.

Áššit mat gusket mánáide, de lea mánáide buoremussan vuđolaš deasta go árvoštallá man guhkes áššemeannudanáigi sáhtta leat, geahča Vuodđolága § 104 nubbi lađas ja Mánáidjulggaštusa artihkkala 3 nr. 1. Mánát lea earenoamáš hearkkes joavkku geain lea eará áigeáddejupmi go ollesolbmui, ja guhkes áššemeannudanáiggit čuhcet mánáide garraseappot go ollesolbmuide.

Guhkes áššemeannudanáigi boazomearkaáššiin čuohtá earenoamážit sámi mánáide, go boazomearkaohcan sáddejuvvo áinnas dalle go mánát leat smávvát. Sáhttit eaiggádit bohccuid, de ferte dus leat boazomearka mii lea dohkkehuvvon regiovnnalaš mearkalávdegottis. Leat nanu árbevierut čadnojuvvon boazomearkaide. Sámedikkepresideanta čálii earret eará muhtin

kronihkas ahte mánát geat eai oaččo meannuduvvot iežaset ohcamiid, masset dehálaš oasi sin gullevašvuodas. Viidáset čujuhii son ahte:

«Mánat ohppet hárjehallat iežaset boazomearkka juo smávvamánnán go čuhppet mearkka beassái dahje eará materiálii. Diehtu gii don leat, mearkka čanastat eará boazomearkkaide ja iešáddejupmi gullá dien oahppamii.»

Boazomearka lea guovddáš oassi boazosámiid kulturdoaimmas. Guhkes meannudanáigi diein áššiin, lea mearkkašupmi vejolašvuhtii eaiggádit bohccuid ja oassálastit kulturdoaimmain nu go čilgejuvvon bajábealde. Gullá stáhta eiseválddiide divvut dilálašvuodaid vai sámeálbmot sáhtta sihkkarastit ja ovdánahttit iežas kultuvrra, geahča Vuodđolága § 108. Diet eaktuda ahte boazomearkaássiid berre meannudit fargga.

Guhkes áššemeannudanáigi go meannuda boazomearkkaid, sáhtta maid leat ekonomalaš noadđin beliide, go leat dušše persovnnat geain lea riekti boazomerki geat sáhttet eaiggádit bohccuid sámi boazoguodohanguovllus, geahča boazodoallolága § 9 vuosttaš lađas geahča § 32.

1.2.2 Áššit doarjaga birra

Ulbmil doarjjaortnegiin lea earret eará ovddidit gánnehahti boazodoalu ja loktet ealáhusa sisaboadu, geahča doarjjaláhkaásahusa § 1. Guhkes áššemeannudanáigi go meannuda doarjjaássiid sáhtta dan dihte lea ekonomalaš noadđin boazosearvá dahje siidda oasseváldiide.

Jus lea boastut hilgojuvvon doarjjaohcan, de dat sáhtta lea ekonomalaččat noadđin go ferte vuordit mánga jagi ovdal go ohcci oažžu meannuduvvot ohcama ja máksojuvvet doarjaga.

1.3 Ákkat dan guhkes áššemeannudanáigái

1.3.1 Stáhtahálddašeaddji čilgejuvvi sivaide dan guhkes áššemeannudanáigái

Vástádusas deike, lea Stáhtahálddašeaddji almmuhan ahte boazodoalloossodagas lea guhkes áššemeannudanáigi ja stuora restánsat muhtin áššesorttain boazodoallolága ektui. Stáhtahálddašeaddji čálii ahte leat mánga siva dasa.

Boazodoalloossodagas lea guhkit áiggi leamašan hástaleaddji resursadilli, masa earenoamážit váilevaš juristtat leat váttis áššiin dagahan guhkes meannudanáiggi. Stáhtahálddašeaddji čálii ahte sii dovddahan bajit dási eiseváldiide ahte boazodoallosuorgi ii leat doarvá finansierejuvvon go buohtastahtta doaimmaiguin maid Stáhtahálddašeaddji lea geatnegahttojuvvon čadahit. Earenoamážit lea bargu mánngga guohtunkriissain mañemus jagiid váldán mearkkašan veara resurssaid ossodagas, vaikko nu go Stáhtahálddašeaddji oaidná eai leat ožžon lasihuvvot doarvá liige ruđaid, geahča lagabut čuoggás 1.3.2.

Stáhtahálddašeaddji čujuhii viidáset dasa ahte sii leat gieđahallan earenoamáš gáibideaddji ášši mañemus guokte jagi – bággolohkama muhtin boazodoalldistribvtas 2022. Almmuhuvvui ahte ášši šattai mealgat stuorát go árvidedje, ja ahte diet dagahii stuorát bušeahhtaliigegeavaheami ja resursagáibideaddji čuovvoleami mañitáiggis.

Dasto čujuhii Stáhtahálddašeaddji hui alla jávkamii buozalmasvuoda geažil, buolvamolsun ja ollu bargiid lonuheapmi go hárjánan áššemeannudeaddjit heite. Loahpalaččat vel Stáhtahálddašeaddji čujuhii ahte eai šaddan dollojuvvet digitála čoahkkimat go meannudedje mearkaássiid covid-19-pandemijja áiggi.

1.3.2 Guohtunkriissaid gieđahallan

Stáhtahálddašeaddji almmuhii mediaide ahte guohtunkriisa 2024 lei váldán olles boazodoalloossodaga kapasitehta. Mii divuimet dan dihte muhtin gažaldagaid Stáhtahálddašeaddjái guohtunkriissaid giedahallama birra.

Stáhtahálddašeaddji čujuhii de ahte sii hálddašit golbma boazoguodohanguovllu: Romsa, Nuorta-Finnmárku ja Oarje-Finnmárku. Juohke boazodoalloguovllus lea kriisageargguslávdegoddi, masa Stáhtahálddašeaddji lea čállingoddin ja jodiha. Stáhtahálddašeaddji barggut mielddisbuktet earret eará váldit vuostá ja registreret dieđuid váttis guohtondiliid birra, addit dieđuid geargguslávdegotti miellahtuide, gohččut geargguslávdegotti čoahkkimiidda ja čállá referáhta čoahkkimiin. Stáhtahálddašeaddji fitná geahčadeamen go geargguslávdegoddi mearrida, ja ráhkada diđoštán-/geahčadanraportta.

Go diedihuvvo guohtunkriisa, galgá Stáhtahálddašeaddji meannudit ohcamiid earenoamáš doarjagiidda, geahča lálkaásahusa juovlamánu 21. beaivvi 2022 nr. 2468 doarjaga birra boazodoalldistributivtaide ja boazoservviide kapihttal 4.

Oktii buot dan golmma guodohanguovlluin almmuhii Stáhtahálddašeaddji ahte sii ožžo 57 ohcama earenoamáš doarjagii 2023, ja 350 ohcama 2024. Stáhtahálddašeaddji oaččui njeallje váidaga mearrádusaide áššiin earenoamáš doarjagii 2023, ja ovcci váidaga 2024.

Stáhtahálddašeaddji čállá ahte sii leat raporterin bajit dási eiseváldái ahte guohtunkriisagiedaheapmi nu ollu go lei 2024, lei hui resursagáibideaddji ja sakka čuoza eará doaimmaide. Guohtunkriisa giedaheapmi 2024 lei seamma áiggi go Stáhtahálddašeaddji álggaha áššemeannudeami boazodoalldiedáhusa guohtunkriisagiedaheami ja ohcamiiguin doarjaga siidaosiide.

1.4 Stáhtahálddašeaddji áššemeannudanáigi ja restánssat áššiin boazodoalloossodagas

1.4.1 Boazomearkaáššit

1.4.1.1 Boazomearka ohcamat

Nu go ovdalis namuhuvvon, ledje Stáhtahálddašeaddjis golggothmánu 4. beaivvi 2024 254 boazomearka ohcama meannudeapmái. Logus leat buot áššit mat eai lean loahpahuuvon, daid gaskkas ohcamat maid eai lean vuoss meannudeamen ja áššit mat ledje heaittihuvvon ja máhcahuuvon váiddainstánsas. Stáhtahálddašeaddji čálii ahte sii ledje álgán áššemeannudeami sullii 200 áššiin.

Gažaldahkii man áigásaš boarráseamos boazomearkaohcan lea, vástidii Stáhtahálddašeaddji ahte ohcan lea beaiváduvvon geassemánu 2. beaivvi 2014. Almmuhuvvui ahte ášši lea ovdal meannuduvvon mearka- ja váiddalávdegottis. Viidáset čilgii Stáhtahálddašeaddji ahte muhtin oassi áššis guoská eará ohcamii ahte sirdit oahcci dála boazomearka, mii galgá dohkkehuvvot ovdal sáhtta ollašuhttit ášši meannudeami. Čilgejuvvui ahte goappašat áššit galget dadi mielde ovddiduvvot mearkalávdegoddi lávdegotti čoahkkimis juovlamánu 2024.

Stáhtahálddašeaddjis lea siskkáldas plánaš áigumuš unnidit restánssaid ja ahte sii galget ráhkkanahhtit buot ohcamiid mat lea siste, ja ovddidit daid meannudeapmái lávdegottiide ovdal 2025 loahpa. Vástádusas almmuhuvvui ahte Stáhtahálddašeaddji vuoruha buot áššiid mat leat boarráseappot go 2020 ovddiduvvojit meannudeapmái lávdegottiin ovdal 2024 loahpa.

1.4.1.2 Váidagat boazomearkaohcamiid hilgumiidda

Stáhtahálddašeaddji almmuhii ahte sis ledje 24 váidaga boazomearkaohcamiidda mat eai lean meannuduvvon manjil go ledje hilgojuvvon. 12 váidaga gustojedje boazomearkaohcamiid hilgumiidda, 12 gustojedje ohcamiid dohkkeheapmái. Lassin ledje sis guhtta váiddaášši mat gustojedje eará sorttat mearkamearrádusaide (no go mearkkaid sihkkun).

Stáhtahálddašeaddji čilgii ahte mánnga diein váiddaáššiin ledje dat boarráseamos áššit mat ledje meannudeapmái. Čujuhuvvui ahte váidagat ledje dál meannudeame vuolde, ja ahte eanas ledje meannuduvvon oktii dahje eanet geardde váiddalávdegottis ovdal go dasto ledje máhcahuvvon ođđasit meannuduvvot. Stáhtahálddašeaddji dovddastii ahte váidagat ledje leamaš menddo guhká meannutkeahtá dan rájes go ožžo daid ruovttoluotta váiddalávdegottis, dalle go mánnga ášši máhcahuvvojedje 2018. Dat guhkes áššemeannudanáigi váiddaáššiin lea dan dihte go leat earenoamáš váttis juridihkalaš čuolmmat ja váilot juristtat ossodagas. Muhtin áššiin almmuhii Stáhtahálddašeaddji ahte sii fertejedje vuordit duomu riekteáššiin seamma áššekompleksas.

Stáhtahálddašeaddji siskkáldas ovdánanplána mielde, de almmuhuvvui ahte sii galget ráhkkanahhtit eanas váiddaáššiid ja ovddidit daid lávdegottiide ovdal 2024 loahpa. Buot váiddaáššit galget leat meannuduvvon Stáhtahálddašeaddji bealis ovdal geassemánu 2025.

1.4.2 Doarjjaáššiid birra

Stáhtahálddašeaddji almmuhii ahte sis ledje 27 doarjjaášši loahpatkeahtá. Dan 27 áššis ledje 22 váiddaášši mat eai lean meannuduvvon. Guhtta ášši gustojit doaibmajahká 2023/24, ovcci áššiin gustojedje doaibmajahká 2022/23 ja oktanuppelohká ášši gustojedje doaibmajagiide 2020/21 ja 2021/22.

Boarráseamos meannutkeahtes ášši doarjjaohcamii lei 2018 rájes. Stáhtahálddašeaddji čilgii ahte áššis lei earenoamáš historihka, ja almmuhii ahte sii áigot vuoruhit dahkat mearrádusa ássis nu jođánit go vejolaš.

Boarráseamos váiddaášši mii gusto doarjjaohcamii, lei doaibmajahká 2020/2021. Stáhtahálddašeaddji čilgii ahte oktanuppelohká daid boarráseamos váiddaáššin mat gusket doarjagiidda, leat áššit mat lea juridihkalaččat váddásat. Go Stáhtahálddašeaddji dál lea nannen ossodaga juridihkalaš návccaid, almmuhedje sii ahte vuolit instánsasaid meannudeapmi váiddaáššiin galgá leat sakka vuoruhuvvon.

1.4.3 Eará áššit ja doaimmat

Stáhtahálddašeaddji čilgii ahte sii leat vuoruhan guohtunkriissaid giedahallat, čuovvolit eanemus duođalaš guohtonkonflikttaid ja meannudit doarjjaáššiid. Eará doaimmain lei vuollegat vuoruheapmi. Earret eará čujuhuvvui ahte Stáhtahálddašeaddji ii lean čadahán dán jagi juolludanreivves doaimma ahte sihkkarastit ahte buot distriivtain leat ođasmahttojuvvon geavahannjuolggadusat ja distriktaplánat. Ii ge lean vejolaš ossodahkii čuovvolit eará lobihis dilálašvuodaid, earret daid eanemus duođalaš guohtonkonflikttaid.

Viidáset čilgii Stáhtahálddašeaddji ahte 2022 de čadahuvvui našuvnnalaš restánsaprojeakta boazodoallosuorggis boazodoalloossodaga resursadili geažil. Stáhtahálddašeaddjit Norlánddas ja Trøndelágas veahkehede unnidit sin restánsasaid, go válde badjelassas meannudit čuovvovaš áššesorttaid:

- buot meannutkeahtes doarjjaohcamat boazodoalldistriivttaide ja boazoserviide čakčat 2022

- čuovvoleapmi váilevaš raporterema birra earenoamáš doarjagii kriisagearggusvuhtii mii lei máksojuvvon 2020
- ohcamat guođohanbarttaide, áiddiide ja rusttegiidda mat ledje bohtán miessemánu 1. beaivvi 2022 rádjái

Restánsaprojeavtta geažil čilgii Stáhtahállddašeaddji ahte sii oppalohkái ledje geargan áiggil dieiguin áššesorttaiguin 2022 rádjái, muhto dovddastii ahte áššemeannudanáiggi maŋŋil dan lei leamašan guhkit go sávahahtti.

1.5 Resursaváilevašvuhta sivvan – doaimmat unnidit áššemeannudanáiggi

Iskkadanreivves bivddiimet mii Stáhtahállddašeaddji čilget makkár váikkuhangaskaomiid dahje geahpidandoaimmaid Stáhtahállddašeaddji lea váldán atnui oanidit áššemeannudanáiggi. Dasto jearaimet mii goas Stáhtahállddašeaddji árvvoštallá diein doaimmain álget oaidnit bohtosiid.

Stáhtahállddašeaddji čilgii ahte sii 2023 rájes leat ođđasit organiseren ossodaga guovtti seksuvnnas, ovttá ossodahkan mas leat fágajoavkkut. Áššemeannudeaddjit galget bargat eanet spesialiserejuvvon dásis, vai sihkkarastá ahte sii dovdet iežaset áššesuorggi bures. Stáhtahállddašeaddji oainnu mielde dagahivččii diet ahte áššemeannudeapmi manná jođáneappot ja oahpahit ođđa áššemeannudeddjiid, ja vel unnidit váidagiid.

Ossodagas lea eanet fuomášupmi addit buori bagadallama vai ohccit eambbo sáddejit sisa dievaslaš ohcamiid. Stáhtahállddašeaddji lea maid bivdán Eanadoallodirektoráhta buoridit ohcanskoviid.

Stáhtahállddašeaddji lea viidáset lasihan juristtalogu geat barget boazodoalloáššiiguin, ja geassemánu 2024 rájes leat ossodagas golbma fásta juristta. Lassin leat sii bidjan dasa guokte liige juristta meannudit boares ja váttis váiddaáššiid. Stáhtahállddašeaddji oaivvilda ahte sii dáinna nannemiin sáhttet meannudit váttis juridihkalaš áššiid jođáneappot.

Dan dihte go lea ollu buozalmasvuhta, de lea Stáhtahállddašeaddjis leamašan eanet fokus bargobirrasii ja čuovvolit buozalmasvuodaid, fitnodatdearvvašvuoda bálvalusa vehkiin. Buozalmasvuhta lea dál unnon. Stáhtahállddašeaddji almmuha maiddá ahte sii barget rekrutteret bargiid rabas virggiide, ja ahte sis lea fuomášupmi oahpahit easkaálgiid.

Viidáset lea Stáhtahállddašeaddji bidjan johtui siskkáldas mearkarestánsaprojeavtta. Lea ráhkaduvvon ovdánahttinplána ja vuodđuduvvon rutiinnat, áššemeannudanprosedyrat ja málliid sihkkarastit jođánet meannudeami mearkaáššiin. Lassin lea vel eanet bargit geat barget mearkaáššiiguin. Garvit váidagiid inhabilitehta geažil, de lea Stáhtahállddašeaddjis eanet fuomášupmi habilitehtačielggademiide lávdegottečoahkkimiid vuolde.

Stáhtahállddašeaddji almmuha ahte vaikko sis ain leat ollu restánsat suorggis, de sii oidnet ahte dát doaimmat doibmet.

Lea positiiva ahte leat biddjon doaimmat lasihit áššemeannudankapasitehta ja ahte Stáhtahállddašeaddji dál juo oaidná bohtosiid dain. Áittardeaddji sávvá ahte doaimmain šaddá sávahahtti boadus. Áittardeaddji diehtá maiddá ahte ovdal leat biddjon johtui mearkarestánsaprojeavttat, main Stáhtahállddašeaddji oaivila mielde eai leat leamašan sávahahtti bohtosat. Áittardeaddji oaivvilda ahte árvvoštallat ovdalaš projeavttaid, lea ávkálaš sihkkarastit buorebut olahit ulbmila.

Lea maid plánejuvvon sierra siskkáldas restánsaprojeavttat áššiide mat gusket geavahannjuolggadusaide, guođohanbarttaide, áiddiide ja rusttegiidda. Plánejuvvon álggahapmi restánsaprojeavttaide lea 2025 ja Stáhtahálddašeaddji vuordá diein bohtosiid manemustá 2026 mielde.

Stáhtahálddašeaddji čujuhii viidáset eará doaimmaide main sáhtta leat mearkkašupmi áššemeannudanáigái ossodagas. Dat lea earret eará ráhkaduvvon našuvnnalaš áššemeannudanrutiinnat doarjjaohcamiidda siidaosiide ja mearkaáššiide, almmuhuvvon suoidnemánu 13. beaivvi 2024. Stáhtahálddašeaddji vuordá ahte rutiinnat mielddisbuktet njuovžilet áššemeannudeami ja unnit guhkilmas váiddaáššiid. Leat maid dái ráhkaduvvon ja váldon atnui ođđa digitála fágasystemat meannudit doarjjaáššiid, main Stáhtahálddašeaddji almmuhii lea buorre váikkuhus go áššemeannudedje doarjjaáššiid 2024.

Eará doaibma masa Stáhtahálddašeaddji čujuhii, lea ahte lea nammaduvvon joavku mii galgá buktit evttohusaid dahkat álkibun earret eará áššemeannudeami mat guosket guohtunkriissaide.

Viidáset čálii Stáhtahálddašeaddji ahte oassi resursagáibideaddji doaimmain lea sirdojuvvon dahje evttohuvvon sirdojuvvot Stáhtahálddašeaddjis eará instánsaide. Čuovvoleapmi rádjearáidid Suoma ja Ruošša rájiide ja čuovvoleapmi Norgga bohccuin mat guhtot Suoma bealde, lea sirdojuvvon Eanadoalldirektoráhttii. Stáhtahálddašeaddji ii šat fysalaččat oassálastte go suvdet bohccuid sulluide Finnmákkus. Ođđa boazodoallolága evttohusas lea evttohuvvon sirdit bargguid Stáhtahálddašeaddjis boazodoalloeláhusii, eanajuohkinriektái ja Boazodoallostivrii. Stáhtahálddašeaddji oaivvilda ahte buoridivččii sin áššemeannudankapasitehta jus evttohus dohkkehuvvošii, dainna eavttuin ahte Stáhtahálddašeaddji ruhtadeapmi ii vuoliduvvo dađi mielde.

Stáhtahálddašeaddji vuordá ahte diet namuhuvvon doaimmat mielddisbuktet buoret áššemeannudankapasitehta ja oanehet áššemeannudanáiggi. Lihkká oaivvilda Stáhtahálddašeaddji ahte ii leat doarvái vai sii sáhttet čoavdit buot doaimmaid boazodoallosuorggis govttolaš áiggis. Stáhtahálddašeaddji oaivvilda ahte sii eai oaččo sirdot doarvái ruđaid gokčat buot daid bargguid maid galget doaimmahit boazodoallosuorggis. Dan olis čujuhii Stáhtahálddašeaddji dasa ahte Finnmákku boazodoallu lea stuorát ja eanet kompleaksa go muđui boazoguođohanguovllut Norggas, nu go earenoamáš čuolmmat mat leat čadnon boazologu ja siidarájiid ektui. Nu go Stáhtahálddašeaddji oaidná, de ii leat diet váldon doarvái vuhtii sin ruhtadeami olis.

Stáhtahálddašeaddji mitalii ahte sii leat mánga jagi sirdán liigeruđaid eará osiin bušeahtas, vai ruhtadit eanet bargiid boazodoalloossodahkii. Ovdamearkan 2022 rájes 2024 rádjái ožžo sullii vihtta millijovvna liigeruđaid boazodoalloossodahkii muđui eará osiin bušeahtas, lassin dasa maid ossodat livčče galgan oažžut mannil go boazodoallosuorgi Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttas lei juolludan. Lassin almmuhii Stáhtahálddašeaddji ahte jahkásaččat sirdojuvvo gaskkal 2 ja 2,5 millijovvna eanadoalloossodagas boazodoalloossodahkii. Stáhtahálddašeaddji oaidnu lea ahte diet ii leat leamašan doarvái hehttet restánsaidd lassánit.

Áittardeaddji lea ovdal cealkán maid váilevaš resurssat mearkkašit go árvvoštallá áššemeannudanáiggi. Cealkámušas geassemánu 2. beaivvi 2016 (SOM-2015-201) boahdá ovdan:

«Lea olggobealde áittardeaddji doaimma cealkit ruhtadanáššiid birra – lea Stuoradiggi duohken mearridit makkár ruhtajuolludeami galget juolluduvvot. Lihkká ferte deattuhit ahte bajitdási

ovddasvástádus lea ovddasvástideaddji departemeanttas bearráigeahččat ahte juolluduvvojit doarvái resurssat áhahussii, nu ahte ieš guđet áššesorttaid sáhttet giedahallat dohkálaš áigemeari siskkobealde.»

Áttardeaddji oaivvilda ahte lea dárbu geardduhit dieid oaiviliid. Vaikko gáibádus áššemeannudeapmái «orustit dárbbasmeahttimiid ákka haga» ferte maid geahččat juolluduvvon resurssaid ektui, de sáhtta dattege guhkes áššemeannudanáigi rihkkut lága beroškeahtta leat go váilevaš resurssat sivvan. Earenoamážit gusto diet dalle go lea boadus guhkes áššemeannudanáigi mii mielddisbuktá ahte láhkamearriduvvon vuoigatvuodát eai ollašuva. Go guhkes meannudanáigi rihkku lága, de lea departemeanttas ja Stáhtahálddašeaddjis geatnegasvuohta bearráigeahččat ahte láhkarihkun loahpahuvo.

Vuodđolága § 108 geatnegahtta stáhta eiseválddiid lágideat dili nu ahte sámi álbmot sáhtta sihkkarastit ja ovdánahttit iežas kultuvrra. Dan dihte lea stáhta eiseválddiin earenoamáš geatnegasvuohta bearráigeahččat ahte hálddašanorgánat mat meannudit áššiid mat gusket sámiid kulturdoaimmaide, sáhttet meannudit áššiid áššemeannudanáigi siskkobealde mii sihkkarastá ahte Vuodđolága § 108 ja lága dábálaš áššemeannudanáigi doalahuvvo.

1.6 Árvvoštallan Stáhtahálddašeaddji áššemeannudanáiggi doibmii biddjojuvvon doaimmaid

Nu go boahká ovdan čuoggás 1.1, de lea gáibádus árvvoštallan áššemeannudanáigái čielgasit muttolaš. Ráddjejuvvon resurssat leat relevánta ággan mii sáhtta mielddisbuktit, goit muhtin áigái, ii sáhte anilduvvot «dárbbasmeahttumin».

Stáhtahálddašeaddji lea čilgen ahte lea dábálaš ahte ferte vuordit áššemeannudanáiggi gaskkal guhtta ja gávccii mánu boazomearkkaid ohcamiin, dainna eavttuin ahte mearrádus ii guoddaluvvo. Dadi mielde go Stáhtahálddašeaddji lea almmuhan, de leat boazomearkahcamat mat leat ovdal 2020 rájes, ain meannuduvvomen. Diein áššiin lea Stáhtahálddašeaddji almmuhan ahte galget vuoruhuvvot meannuduvvot mearkalávdegottiin ovdal 2024 loahpa. Dat mearkkaša ahte áššemeannudanáigi mánga dien áššiin lea eanet go njeallje jagi. Diein áššiin lea dábálaš áigegeavaheapmi čielgasit rasttilduvvon. Áttardeaddji oaivila mielde, lea áššemeannudanáigi čielgasit rihkkojuvvon eanas oasis diein áššiin, geahča hálddašanlága § 11 a. Stáhtahálddašeaddji lea maid dovddastan ahte áššemeannudanáigi lea menddo guhkki diein áššiin.

Stáhtahálddašeaddji almmuhii ahte mánga váiddaášši go leat boazomearka ohcama hilgon, leat muhtin dain boarráseamos áššiin maid dál leat meannudeamen. Mánga váidagiin eai leat meannuduvvon dan rájes go máhcahuvvojedje váiddalávdegottis 2018. Lea almmuhuvvon ahte eanetlohku váiddaáššiin galge ovddiduvvot lávdegottiide ovdal 2024 loahpa. Buorre oassi meannudanáiggis orru leamen ahte dát áššit leat dušše veallan das. Gáibádus meannudanáigái hálddašanlága § 11 a lea čielgasit rihkkojuvvon áššiid ektui mat leat veallán das meannutkeahtta 2018 rájes.

Áttardeaddji oaivvilda viidáset ahte ferte vissásit doaivut ahte áššemeannudanáigi lea rihkkojuvvon maidái mángga doarjjaáššiin. Lea vuorjašuhtti ahte okta váiddaášši doarjagii doaibmajagi 2020/2021 ain ii lean gárvásit meannuduvvon dalle go áttardeaddji čađahii iskkadeami. Lihkká vuorjašuhtti lea ahte Stáhtahálddašeaddji ii leat čuovvolan meannudeami muhtin doarjjaohcamis 2018 rájes, mas hilgojupmi gomihuvvui mearrádusain njukčamánu 31. beaivvi 2023.

Diet guhkes áššemeannudanáigi dain áššesorttain Stáhtahálddašeaddji boazodoalloossodagas dagaha duodalaš vuorjašumi.

Vaikko guohtunkriissa viidodat ja bohtosat boazodoalloossodaga áššemeannudan kapasitehtii leat leamašan vuorddekeahttä, earenoamážit guohtunkriisa 2024, de goit ge vuhtto ahte ossodat lea giedahallan guohtunkriissaid mánge jagi ja diehtán ahte dat čuohcá ossodaga kapasitehtii. Dan dihte lea dehálaš ahte Stáhtahálddašeaddji bidjá johtui dakkár doaimmaid mat dahket Stáhtahálddašeaddjái vejolažžan buorebut giedahallat sihke guohtunkriissaid ja eará jotkkolaš doaimmaid boahhte áiggis.

Stáhtahálddašeaddji lea čilgen ahte jus mahkáš šaddá vejolaččat ođđa viiddis guohtunkriisa 2025, de áigot bálkáhít liige olbmuid projeavttaid ja restánsabargguid bokte. Áittardeaddji oaidná positiivlaččat ahte leat biddjon johtui doaimmat mat sáhttet dagahit ahte Stáhtahálddašeaddji buorebut nákke giedahallat ođđa guohtunkriisa oktanis eará jotkkolaš doaimmaiguin.

Stáhtahálddašeaddji lea čielggadan sivaiddan guhkes áššemeannudanáigái ja restánssaide, ja makkár eará doaimmaid leat bidjan johtui unnidit daidd. Áittardeaddji doaivu ahte dat johtuibiddjon doaimmat ja mat leat plánejuvvon johtuibiddjot jáhkkinis miellidibuktet oanehet áššemeannudanáiggi ja unnit restánssaid boazodoalloossodagas.

Okta daidd almmuhuvvon doaimmain, lea go čoahkkinnlohku mearkalávdegottiin lea lasihuvvon guovtti čoahkkimis njealji čoahkkimii jahkásaččat restánssadili geažil. Áittardeaddji bivdá ahte Stáhtahálddašeaddji árvoštallá ahte guhkida go dálá čoahkkinnlohku áššemeannudanáiggi geažil mearkaáššiin. Jus nu lea, bivdá áittardeaddji ahte Stáhtahálddašeaddji árvoštallá galget go čoahkkimat dollot vel dávjjibut, ja sáhttet go vejolaš lasi digitála lávdegottečoahkkimat leat molssaeaktun oanidit áššemeannudanáiggi.

Nu go čilgehus čuoggás 1.5 čájeha, de oaivvilda Stáhtahálddašeaddji ahte vaikko leat johtui biddjojuvvon ja plánejuvvon doaimmat, de dattege eai nákke doallat hálddašanlága gáibádusaid áššemeannudanáigái jus eai oaččo eanet resurssaid.

Lea vuorjašuhhti ahte Stáhtahálddašeaddji cealká ahte vaikko leat bidjan ja plánen doaimmaid unnidit áššemeannudanáiggi ja restánssaid, dattege doivot ahte sii eai nákke čoavdit buot doaimmaid boazodoallosuorggis gustovaš meriid siskkobealde.

Dálkkádatrievdamat dahket ahte guohtunkriissat várra šaddet bissovaš hástalussan. Dan dihte lea dehálaš ahte boazodoalloossodat nákke dustet hástalusaid. Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta lea ođasreivvestis njukčamánu 18. beaivvi 2024 Regjeringen.no neahttabáikkis doalahan ovdan ahte boazodoallu lea okta dain ealáhusain mii vuosttažettiin ja garrasepmosit merke dálkkádatrievdamiid.

Áittardeaddji vuorjašuvvá dainna guhkes meannudanáiggiin boazodoalloossodagas Stáhtahálddašeaddjis Romssas ja Finnmárkkus. Dainna duogážiin ahte Stáhtahálddašeaddji oaivvilda ahte vaikko leat biddjojuvvon johtui doaimmat, de eai nákke doalahit áššemeannudanáiggi mii hálddašanlága gáibádusas lea ovddosguvlui, ja ahte sáhtta leat ballamis ahte otnáš dili rihku stáhta geatnegasvuodaid Vuoddolága § 108 ja dasa lassin ahte lea lobiheapme hálddašanlága § 11 mielde, de áittardeaddji áigu fuomášuhhtit Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta daidd diliid birra. Áittardeaddji bivdá departemeantta máhcahit dieđu movt sii áigot čuovvolit dili.

2. Vuoruheapmi gaskkal áššiidd

Áttardeaddji lea ovdal cealkán ahte eaktun «almmá dárbbasmeahtun áigegollama haga» go buohtastahttá hálddašan rievttalaš dássásašprinsihpain, miellddisbuktá ahte vuolggasadjji lea ahte áššit galget meannuduvvot dan vuoru mielde go bohte sisa, geahča cealkaga cuoŋománu 11. beaivvi 2024 (SOM-2023-5804). Áššálaš ja govttolaš ákkat sáhttet lihkká dagahit ahte dien vuolggasaji ferte garvit.

Áttardeaddji lea mángga áššis čujuhan ahte buorre hálddašanvierru sáhtta dahkat ahte áššit main lea stuora mearkkašupmi ovttaskassii, fertejit vuoruhuvvot, geahča ovdamearkan cealkámuša geassemánu 7. beaivvi 2022 (SOM-2022-1160) gos leat eanet čujuhusat.

Go árvoštallá makkár áššiid galgá álggos meannudit, de ferte biddjot mearkkašanveara deaddu dasa mii lea mánnái buoremussan- Vuodđolága § 104 nubbe lađas ja Mánáidjulggaštusa artihkkala 3 nr. 1 mielde, geahča ovdamearkan áttardeaddji cealkámuša juovlamánu 15. beaivvi 2017 (SOM-2017-405). Dat mearkkaša dán dilis ahte ášši mii guoská mánáide, vuoruhuvvojit ovdalii boarráset áššiid, geahča SOM-2017-405.

Stáhtahálddašeaddji lea siskkáldas pláνας boazomearkaohcamiid restánsa unnideapmái heivehan ahte galget vuoruhit ovddideapmái lávdegottiide áššiid mat leat boarráseappot go 2020 ovdal 2024 loahpa. Dasto čilgii Stáhtahálddašeaddji ahte sii galget vuoruhit áššiid dađi mielde man dehálaččat áššit leat. Mearkkat mánáide galget vuoruhuvvot vuosttažettiin, dasto áššit mat gusket ollesolbmuide geain lea ealáhusa geažil dárbu mearkkaide. Dasto galget eará mearkaáššit meannuduvvot dan vuoru mielde go leat bohtán sisa.

Nu go ášši lea čuvgejuvvon dás, de bohta ovdan ahte Stáhtahálddašeaddji vuoruhallastu lea dohkálaš ja áššálaččat vuodustuvvon. Áttardeaddji gal dáhttu mearkkašit ahte ferte geažos áiggi árvoštallat lea go vuoruheapmi dohkálaččat ja doarvái vuodustuvvon.

Áttardeaddji lea ovtta oaivilis Stáhtahálddašeddiin dasa ahte guohtunkriissaid giedahallama lea dehálaš vuoruhit elliid suodjaleami geažil ja boazoeaiggađiid gáibideaddji dili geažil. Seammas oaidná áttardeaddji dárbbu fuomášuhttit olles boazodoallohálldahusa ahte jus guohtunkriissat boahhte áiggis šaddet dábálaš áššin, de lea ráddjejuvvon man guhká aktiivvalaččat sáhttet eará áššiid vuoruhit ovdalii ovdal go rihkku ovttadássásašprinsihpa.

3. Gaskaboddosaš vástádus ja diehtujuohkin go ášši lea jodus

Hálldahuslága mielde § 11 a nubbi lađas, galgá hálldahusorgána addit gaskaboddosaš vástádusa jus šaddá vuordit eahpegovttolaš guhká ovdal go sáhtta vástidit ášši. Gaskaboddosaš vástádus galgá čilget siva manne ášši ii sáhte meannuduvvot árabut, ja nu guhkás go vejolaš dovddahit goas vástádusa sáhtta vuordit. Áššiin mat gusket earhkilmearrádusaide, galgá addojuvvot diehtu jus ášši ii sáhte vástidit mánu sisa maŋŋil go lea vuostáiváldán, geahča hálddašanlága § 11 a goalmmát lađđasa.

Gaskaboddosaš vástádusas ferte hálldahus geahččalit addit nu realisttalaš dieđu go vejolaš ahte goas ášši loahpalaš mearrádus sáhtta vurdojuvvot. Jus lihkká čájehuvvo ahte vurdojuvvon meannudanáigi maid lea addán gaskaboddosaš vástádusas, ii sáhte dollojuvvot, de lea dábálaš buorre hálddašanvierru ahte bealit ožžot čálalaš dieđu dan birra. Maiddái diekkár maŋŋonandieđut berrejit nu guhkás go vejolaš sisttisdoallat dieđuid siva birra manne lea maŋŋonan ja realisttalaš dieđu goas loahpalaš mearrádusa sáhtta vuordit, geahča áttardeaddji cealkámušaid juovlamánu 15. beaivvi 2017 (SOM-2017-405) ja golggotmánu 23. beaivvi 2017 (SOM-2017-2120).

Stáhtahálddašeaddji čálii vástádusas deike ahte sis leat rutiinnat mat galget sihkkarastit ahte sáddejuvvo diehtu hálddašanlága gáibádusaid mielde. Stáhtahálddašeaddji čálii ahte sii mearkaáššiin galget mitalit dáhtona boahpte čoahkkimii mearka lávdegottis. Vástádusas deike dovddastii Stáhtahálddašeaddji ahte diet rutiinnat eai leat čuvvojuvvon doarvái bures. Dasto mitalii Stáhtahálddašeaddji ahte diet čuovvoluvvo siskkáldasat, ja ahte sii ovddosguvlui bearráigeščet ahte bealit ožžot dieđuid vurdojuvvon áššemeannudanáiggi birra ja vejolaš maŋnonemiid birra.

Siviilaáittardeaddji bivdá Stáhtahálddašeaddji sihkkarastit ahte rutiinnat sáddet gaskaboddosaš vástádusa ja maŋnonandieđuid hálddašanlága § 11 a ja buori hálddašanvieru mielde, dollojuvvojit, oktan realisttalaš dieđuiguin vurdojuvvon meannudanáiggi birra. Diekkár ođasmahttindieđut leat dehálaččat borgáriid luohttámuša hárrái hálldahussii ja ovttaskasa vejolašvuoda árvvoštallat ovddalgihtii, ja lassin borgáriid vuoigatvuoda dieđu birra movt áššiin manná.

Konklusuvdna

Siviilaáittardeaddji lea duođalaččat vuorjašuvvan dan guhkes meannudanáiggi geažil boazodoalloossodagas Stáhtahálddašeaddji Romssas ja Finnmárrkus. Áššemeannudanáigi boazodoalloossodagas lea mánŋa jagi leamašan hirbmat guhkki, ja ossodagas lea stuora restánsat. Ovttaskas bealálaččas lea individuálavuoigatvuohta oažžut iežas ášši meannuduvvot maŋnoneami « almmá dárbbasmeahttun áigegollama haga», geahča hálddašanlága § 11 a. Siviilaáittardeaddji lea dan oaivilis ahte áššemeannudanáiggi gáibádus mánŋga áššis lea čielgasit rihkkojuvvon, geahča hálddašanlága § 11 a.

Boazodoalloossodaga guhkes áššemeannudanáigi dagaha duođalaš vuorjašumi. Dat lea dan geažil go áššiin lea stuora mearkkašupmi boazodolliide, mánáide ja bearrašiidda geaidda guoská. Dat guhkes áššemeannudanáigi čuohtá earenoamážit sámi mánáide, geat vurdet mánŋa jagi oažžut dohkkehuvvot bohccomearkka – dehálaš oassi boazosámiid kulturdoaimmaheamis. Viidáset sáhtta leat ekonomalaččat noadđin go ii sáhte eaiggádit bohccuid dan botta go vuordá dohkkehuvvot boazomearkka, ja maiddá vuordit doarjjaáššiid meannudeami.

Siviilaáittardeaddji oaidná positiivvalažžan doaimmaide maid Stáhtahálddašeaddji lea bidjan johtui dahje plánen bidjat johtui oanidit áššemeannudanáiggi. Lea lihkká vuorjašuhhti ahte Stáhtahálddašeaddji lea almmuhan ahte vaikko sii leat bidjan johtui dahje plánen bidjat johtui doaimmaid, oaivildit sii ahte eai náke doallat hálddašanlága gáibádusa áššemeannudanáigái jus boazodoalloossodahkii eai oaččo eanet resurssaid.

Stáhtahálddašeaddji bivdojuvvo fuomášit dan maid áittardeaddji lea čállán vuoruhemiid birra gaskkal áššiid, ja vel sihkkarastit ahte rutiinnat sáddet gaskaboddosaš vástádusa ja maŋnonandieđuid doalahuvvojit, geahča hálddašanlága § 11 a ja buori hálddašanvieru.

Áittardeaddji lea cuiggodan ahte lea áittan ahte otnáš dilli rihkku stáhta geatnegasvuodaid Vuodđolága § 108, mii geatnegahtta stáhta eiseválddiid divvut dilálašvuodaid vai sámi álbmot sáhtta sihkkarastit ja ovdánahttit iežas kultuvrra. Siviilaáittardeaddji áigu dan dihte fuomášuhhtit Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta áittardeaddji cealkámuša ja bivdit departemeantta čuovvolit dili.

Áittardeaddji bivdá ahte oažžu dieđu movt áššemeannudanáiggat ovdánit boazodoalloossodagas Stáhtahálddašeaddji Romssas ja Finnmárrkus. Mii bivdit vuosttaš vuorus oažžut vástádusa

gažaldagaide čuoggáin 1 rájes-5 rádjái min reivves čakčamánu 16. beaivvi 2024 ovdal
miessemánu 15. beaivvi 2025.

[1]

[Vuoddoláhka ii leat jorgaluvvon davvisámegillii. Dán lea jorgaleaddji jorgalan./Grunnloven er ikke oversatt til nordsamisk. Dette er oversetterens oversettelse.]

Sist oppdatert: 31.1.2025